

A jövő állampolgárai – a fiatalok részvétele a társadalomban

UHERKOVICH ORSOLYA RÉKA

United Nations: *Youth Civic Engagement: United Nations World Youth Report*. New York, 2016. United Nations. 161 pp.

600 millió fiatal él konfliktus sújtotta vagy veszélyeztetett övezetekben világszerte, a globális délen az össznépességhez viszonyított arányszámuk is magas. 2014-ben 73 millió fiatal volt munkanélküli, néhány régióban az ifjúsági munkanélküliség rátája 50% fölé emelkedett, és még többeket érintett az alulfoglalkoztatás problémája; 169 millió fiatal él kevesebb mint 2 dollárból naponta.

Többek közt ilyen adatokat tudhatunk meg az ENSZ szokásos, kétévente megjelenő ifjúsági jelentéséből, amely 2016-ban a *Youth Civic Engagement* címet kapta. A 164 oldalas jelentés öt fejezetben tárgyalja a fiatalok gazdasági, politikai és közösségi részvételét a társadalomban. Az átfogó, a jelenlegi helyzetet feltáró bevezetőt követő fejezetek a gazdasági, politikai és közösségi fejlődésről és a fejlesztés lehetőségeiről szólnak. A tanulmányok szerzői neves, az adott témában szakértő fiatal kutatók, aktivisták, tudósok. Maga a kötet jól olvasható, kiemelésekkel, keretes szövegekkel irányítják az érdeklődő figyelmét a legfontosabb mondanivalókra. A bemutatott grafikonok, táblázatok is könnyen értelmezhetőek és igen informatívak. Minden egyes tanulmány ajánlással zárul, és szakirodalmat kínál az elmélyüléshez.

A bevezető a probléma aktualitását húzza alá. A világ népességének igen nagy százaléka tartozik a vizsgált korosztályba (18–29 év). A kedvezőtlen foglalkoztatási feltételek,

az elégtelen oktatás és a gazdasági válság miatt megnyirbált szociális kiadások sok helyen tiltakozási hullámot váltottak ki az érintettek körében (pl. Occupy mozgalom). Látva a problémát, a kormányok sok helyen különböző programokkal reagáltak, a nemzeti ifjúságpolitikák központi eleme gyakran pont a fiatalok munkanélkülisége és alulfoglalkoztatottsága elleni harc. Ennek ellenére ma is háromszor nagyobb eséllyel válik egy fiatal munkanélkülivé, mint egy idősebb. A fiatal vállalkozók támogatása mellett a kormányok azon is igyekeznek, hogy felkarolják az ifjúsági önkéntes munkát, a sporttevékenységeket, abból kiindulva, hogy az ilyen jellegű programok segíthetik a fiatalok integrációját, hozzájárulhatnak azoknak a készségeknek és képességeknek az elsajátításához, amelyek szükségesek az életben való elboldoguláshoz.

Bár ezek a programok komoly értéket teremtenek, távol vannak attól, hogy igazi munkalehetőséget biztosítsanak, vagy bevonják a fiatalokat a képviselői, igazgatási és döntéshozatali struktúrákba. A kormányok nem megfelelő helyzetkezelése tiltakozási hullámot indított el a fiatalok körében, akik nagyobb támogatást szeretnének maguk számára a felnőtté válás során, több beleszólást a politikába, kormányzásba. Törekvéseik eléréséhez felhasználják a közösségi médiát és az IKT teremtette lehetőségeket is, alulról jövő kezdeményezéseiken keresztül.

Ebben az összefüggésrendszerben vizsgálja a jelentés a fiatalok pozitív és negatív szerepvállalását a közösségi, gazdasági és politikai életben. Célja, hogy hozzájáruljon a párbeszédhez a fiatalok és a politikai döntéshozók között.

Pat Dolan és Mark Brennan az állampolgári részvételtől folyó diskurzusokat vizsgálja (tevékeny állampolgár, pozitív ifjúsági fejlődés, szociális ellátás, gondoskodás és igazságszolgáltatás), majd a fiatalok állampolgári részvételét elősegítő programokkal kapcsolatos legfontosabb ajánlásait fogalmazza meg. A fiatalok állampolgári részvételével foglalkozó kutatások és az irodalom öt kulcsfontosságú diskurzust tár elénk, melyek nem zárják ki egymást, de mindegyikben felismerhető egy domináns szál, ezek mentén fejti ki a szerzők mondanivalójukat.

Tevékeny állampolgár: e diskurzus célja bebizonyítani a fiataloknak, hogy képesek politikai és szociális szereplőkké válni. Ezt elsősorban az állampolgári ismeretek és jogok oktatásán és fejlesztésén keresztül, tehát az iskolai oktatási környezetben látják megvalósíthatónak a szerzők. Az állampolgári ismeretek oktatásában rejlő lehetőségek nincsenek megfelelően kihasználva, rugalmasabban és jobban lehetne bevonni a fiatalokat a szakpolitikákba és a szolgáltatásokba.

Pozitív ifjúsági fejlődés: ez a diskurzus azt a változást mutatja, ami a kilencvenes évek eleje óta zajlik az ifjúságpolitikában. Elmozdulás figyelhető meg a problémamegelőző ifjúságpolitika (pl. kábítószer-használat elleni küzdelem) felől a pozitív célokat megfogalmazó ifjúságfejlesztés felé, amely a képességek és kompetenciák fejlesztését hangsúlyozza, és a fiatalok személyiségének és találékonyságának erősítésére fókuszál.

Közösségi kapcsolatok és közösségbe tartozás: ez válasz az egyre individualizáltabb társadalomban gyengülő szociális kapcsolatokra. A fiatal személyek viselkedését nagyban befolyásolja a szociális kapcsolatok és a társadalmi kötődések erőssége vagy gyengesége a saját közösségeikben, ami kihat az állampolgári részvételükre, és mindez az egész társadalomra.

Gondoskodás és ellenálló képesség: ez a diskurzus mostanában egyre nagyobb figyelmet kap. A polgári elkötelezettséget úgy fogja fel, mint ami létrehozza a gondoskodóbb, támogatóbb, empatikusabb környezetet a fiatalok, különösen a veszélyeztetett fiatalok életében. A hagyományos ifjúsági szolgálatok először a fiatalok problémáit (rossz tanulmányi teljesítmény, drog) kívánták megoldani, és csak utána ösztökélni őket a társadalmi szerepvállalásra. A gondoskodó megközelítés hívei szerint ez hibás felfogás, ellentétes mindazzal, amit a motivációról és a serdülőkori fejlődésről tudunk.

Szociális igazságosság: ez a megközelítés abból indul ki, hogy a fiatalok is aktív alakítói saját környezetüknek, részesei a társadalmi és politikai változásoknak. Társadalmi és politikai kompetenciák szükségesek ahhoz, hogy meg tudják fogalmazni a problémákat és a megoldási javaslatokat.

Gyakori és tipikus hibája a különböző ifjúsági programoknak, hogy bennük a felnőttek saját felnőtt gondolkodásmódjukat és mintáikat „erőltetik rá” a fiatalokra. Ez nem vezet valódi részvételhez, társadalmi bevonódáshoz, pedig több kutatás is azt bizonyítja, hogy a fiatalok képesek saját projekteik fejlesztésére.

A tanulmány második fejezete a fiatalok gazdasági részvételét vizsgálja – egy általános bevezető után három önálló tanulmányban. A bevezető részben a szerző ismerteti a fiatalok részvételének nehézségeit a gazdasági életben. A felnőttekkel összehasonlítva a fiatalokat még erős gazdasági környezetben is jobban érinti a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság. Az elmúlt években a helyzetet tovább súlyosbította a gazdasági válság, régióként különböző mértékben. Még azok a fiatalok is, akiknek van munkájuk, folyamatos instabilitást és sérülékenységet érzékelnek. A hosszan tartó munkanélküliség és alulfoglalkoztatottság hatással van a fiatal emberek egészségére, jól létére, önbecsülésére, és csökkenti jövőbeli jövedelemszerzési lehetőségeiket és esélyeiket. Sok kormány felismerte a problémát, és programokat dolgozott ki, nemzetközi ajánlá-

soknak megfelelően, hogy lehetőséget adjanak a „fiatalok elveszett generációjának”. Minthogy ezek a programok általában kevés sikert hoztak, sok fiatal maga kezdett el megfelelő munkavállalói környezetet kialakítani, erről szól a tanulmány további része (többek közt szakmai gyakorlatokról, vállalkozási lehetőségekről és a szakszervezetek munkájáról).

A kutatáson alapuló gyakornoki rendszert bemutató tanulmányt *Gianni Rosas* jegyzi. A gyakornoki rendszer egy rövid időtartamú „gyakorlati periódus”, amely során a tanuló/diák gyakorlatot szerez a szakmája specifikus területén. Az utóbbi pár évben folyamatosan emelkedett a gyakornokok aránya, különösen azokban az országokban, amelyeket erősen érintett a globális gazdasági és pénzügyi válság. A gyakornoki rendszert három fő típusra osztja a szerző, és ezeket elemzi a minőségi gyakorlat összetevőinek meghatározása során. A rendszerben rejlő veszélyekre is felhívja a figyelmet, majd ő is ajánlásokkal zárja tanulmányát.

A fiatalok vállalkozói szelleméről ír *Claudia Pompa*, aki szerint feltétlenül érdemes támogatni a vállalkozói szellemet: világszerte a kis- és közepes vállalatok létrehozása segíti legjobban a fenntartható gazdasági fejlődést, a produktivitást, az új álláshelyek létrejöttét és az innovációt. Jóllehet, a vizsgált fiatalok 70%-a dolgozna szívesen függetlenként, vállalkozóként, de számos akadály tornyosul előttük, szaporítva a nehézségeiket, gyakran hatékonyan gátolva a munkaerőpiacra való belépésüket. A hagyományos oktatási rendszer, a hiányzó ismeretek és tapasztalatok, a befektetői tőke hiánya, a negatív társadalmi hozzáállás és a piaci gátak mind-mind képesek aláásni a vállalkozói igyekezetet. Ezeket részletezi a tanulmány. A szerző ajánlásai közül a megfelelő mentorálás és a hálózatok kialakítása említhető. Mentorálás hiányában a fiatalok vállalkozásainak nagyjából fele csődbe megy, míg azok közt, ahol működik, 88%-uk túlél.

A fiatalok szakszervezeti tagságával, a szakszervezeteken keresztül megszerezhető jogok-

kal foglalkozik *Amy F. Huziak*. Globálisan eltolódás észlelhető a hosszú idejű szerződések felől a rövid idejű szerződések és az időszakos munkavállalások irányába, ami jelentősen megváltoztatta a fiatalok szerepét a munkaerőpiacon. Részét képezik a problémának, hogy még a magasabb képzettség sem biztosíték a munka elnyerésére: jele annak, hogy a megszerzett ismeretek hiányosak, vagy a szaktudás eltér az elvárásoktól.

A jelentés harmadik fejezete a fiatalok politikai részvételét vizsgálja. A fiataloknak nem megfelelő a képviselte a formális politikai struktúrákban (kevés a fiatal a parlamentben, a politikai pártokban; világszerte alacsony a választói aktivitásuk), emiatt hátrányban érzik magukat, kiábrándultak, a hagyományos politikai struktúrák helyett alternatív utakat keresnek, hogy hallatni tudják hangjukat és elérjék törekvéseiket. A szociális médián keresztül szervezett tiltakozások komoly kihívást jelentenek a kormányoknak. Akik úgy érzik, semmibe veszik őket, nem figyelnek a problémáikra, követeléseikre, könnyen válhatnak szélsőségesek.

A fiatalok választási részvételéről *James Solam* írt tanulmányt a harmadik fejezetben. A problémát nem egy mindent magában foglaló politikai apátiában látja, inkább abban, hogy nincs kapcsolat a fiatalok és a politika, a választási politika közt. A választói hajlandóság csökkenése a fiatalok körében egy 1980 óta tartó tendencia. További problémát okoz az érett demokráciákban a párttagok számának zuhanása.

Azok a fiatalok, akik elégedetlenségüket a szociális médián vagy az IKT más formáin keresztül fejezik ki, többnyire a közép- és felsőközélső vagy magasabb gazdasági háttérrel rendelkező környezetből származnak. A hatékony politikai képviselő hiánya a kevésbé jó háttérrel rendelkezők körében radikalizációhoz vezethet. Ennek köszönhetik a populista, nacionalista antiimmigrációs pártok (pl. a francia Nemzeti Front) a felemelkedésüket, és ez (is) okozta a vallási és politikai extrémizmusok

megjelenését, elterjedését a világ számos területén.

A fiatalok politikai átmenetekben, változásokban betöltött szerepét *Nur Laiq* egyiptomi és tunéziai példákon keresztül mutatja be. *Akil N. Awan* a fiatalok politikai részvételének sötét oldalát vizsgálja: a radikalizmust és az extrémizmust. A szerző a radikalizmust erősen kontextusfüggő, szubjektív fogalomként írja le. Társadalmi elidegenedés jelenik meg akkor, ha hiába keresnek új kapcsolatokat, közösségeket a fiatalok. A szélsőséges csoportok olyan „welcome” környezetet biztosítanak, amely számos fiatal számára, aki valahová tartozni szeretne, szimpatikusnak tűnik. A szerző arra is kitér, hogyan lehet a fiatalok radikalizálódását megelőzni. A politikai kiábrándulás és jogfosztottság megszüntetésének szerint egyik legjobb módja, ha biztosítják a fiatalok politikai képviseletét, hogy képesek legyenek pozitívan befolyásolni saját társadalmukat.

Erhardt Graeff az ifjúság digitális szokásairól végzett kutatását ismerteti. A legfontosabb jellemzője az ifjak digitális tevékenységének, hogy új közösségeket, információs csatornákat, módszereket hoznak létre, ezáltal gyakran politikailag is aktívak. Elköteleződésük általában témairányított, egy-egy számukra fontos ügy köré szerveződnek. Ezzel kapcsolatban megjegyzi a szerző, hogy változatlanul vannak olyan területek, rétegek, ahol, illetve amelyek számára még mindig korlátozott az internet-hozzáférés.

A jelentés negyedik fejezete különböző nézőpontokból vizsgálja a közösségi elköteleződést. A fiatalok a közösségi részvétel során szerzik első tapasztalataikat a társadalomról. A cserkészethez hasonló szervezetek különböző célirányos önkéntes tevékenységeken keresztül tudják felhívni a figyelmet életvezetési értékekre. Az olyan tevékenységek, mint az önkéntesség, a béketeremtés és sport nemcsak a részvétel miatt fontosak, hanem azért is, mert lehetőséget kínálnak fontos készségek és tudások elsajátítására (vezetés, csapatmunka, mentorálás, problémamegoldás, döntéshoza-

tal, tárgyalás, közvetítés, kultúrák közti megértés).

Sarah Huxly tanulmánya az önkéntesség gyökereit tárja fel, majd néhány, az utóbbi három évtizedre jellemző trendet mutat be. Alternatív perspektívák (különösen a szegénységben élők lehetőségeinek) megvitatása után öt alapvető javasol, ezek célja a mélyebb elemzés, amely tudatában van a különböző motivációknak, elismeri az ifjúsági önkéntesség különböző típusait, és biztosítja a rugalmasságot egy mindig változó külső környezetben.

Lakshitha Saji Prelis a fiatalok béketeremtésben játszott szerepéről értekezik. Közel 600 millió fiatal él konfliktus sújtotta vagy veszélyeztetett környezetben, és bár a fiatalok mindig is részt vettek a béketeremtésben, azok a tevékenységek és programok, amelyek a fiatalok speciális szerepére fókuszálnak, viszonylag újak. A fiatalok szerepét a konfliktus sújtotta övezetekben gyakran nagyon aránytalanul mutatja be a média: többnyire fegyveres konfliktusok résztvevőjeként, terroristaként szerepelnek, és elenyésző számban béketeremtésben részt vevő segítőként.

A sport történetének rövid összefoglalásával indítja tanulmányát *Selina Khoo* és *Andre Matthias Müller*, majd azokat a lehetőségeket is felvázolják, amelyeket a sportban való részvétel biztosít a fiataloknak a társadalmi elköteleződésre. A sport a legtöbb fiatal számára vonzó elfoglaltság, számtalan típusa a fizikai aktivitás révén hozzájárul az edzettséghez, a jól léhez és a társadalmi szerepvállaláshoz; a fiatalok biztonságos környezetben találkozhatnak egymással; olyan készségeiket fejleszthetik, mint például a csapatmunka és az együttműködés. A sport különösen alkalmas hátrányos helyzetű és veszélyeztetett fiatalok bevonására, akiket más úton nehéz lenne elérni. Pszichológiai szempontok sem kerülnek el a szerzők figyelmét: a sportban a „konfliktusok” leírt szabályok révén oldódnak meg, ezek olyanok, amelyek korlátozzák az erőszakot, és tiszteltben tartják a másik személy integritását. A sport révén a fiatalok fontos értékeket sajátíthatnak

el, emellett extrém érzelmeket élhetnek át. A szerzők kiemelten foglalkoznak a lányok és a fogyatékkal élők sportolási lehetőségeivel is, és megállapítják, hogy a sport és a rajta keresztül megvalósuló közösségfejlesztés segíti a migráns fiatalok integrációját. A sport önmagában ter-

mészetesen nem oldja meg a fiatalok, különösen a marginalizálódott fiatalok problémáit. Viszont úgy tekinthetünk rá, mint egy „horogra”, amely vonzza a fiatalokat, és amelyhez további egyéni és közösségi fejlesztő tevékenységeket lehet társítani.